

Drs. L.J. Vogelaar, Rotterdam

De gevangenis gevangen

Daarom zegt Hij: als Hij opgevaren is in de hoogte, heeft Hij de gevangenis gevangen genomen en heeft de mensen gaven gegeven (Efeze 4 vers 8)

Onze Heiland is naar huis. Het heilige 'tot ziens' heeft geklonken en Jezus wordt opgenomen in de heerlijkheid van de Vader. Zijn opdracht op de aarde is voltooid. Hem wacht de vrede en de rust in het vaderhuis. De poorten van de hemel hebben nog nooit zo wijd open gestaan en nog nooit hebben de engelen zo zuiver gezongen. Maar zijn wij hier op aarde nu zonder Jezus? Heeft de opgevaren Christus ons achtergelaten op de aarde? Verkiest Hij de vreugde van zijn Vader boven de onrust en de chaos in zijn gemeente? Soms zijn we geneigd deze vragen bevestigend te beantwoorden. Omdat de feiten het lijken te bevestigen.

Maar Efeze 4 leert ons het evangelie van de hemelvaart dieper verstaan. *Als Hij opgevaren is in de hoogte, heeft Hij de gevangenis gevangen genomen.* Dit 8e vers is een citaat uit Psalm 68 waarmee Paulus een krachtig beeld oproept. En ook wij proberen ons een voorstelling te maken. We zien voor onze ogen een koning die uittrekt met zijn legers, een heftige strijd voert, en de overwinning behaalt. In triomf keert hij terug, met de gevangenen vastgebonden aan zijn strijdwagen.

Zó keert onze Heiland als overwinnaar terug naar de hemel. Eerst is Hij afgedaald naar het gebied waar de zonde en de dood heerste (vers 9). De diepste duisternis was zijn duisternis. Uiteindelijk was ook het dodenrijk voor Hem geen vreemd gebied. Maar toen stond Hij op uit de dood en steeg op naar de hemel. De duivelen en demonen moesten knarsetandend toezien hoe Hij hun ketenen verbrak en de weg aanvaardde naar de hemel.

Zie onze Koning nu opvaren naar de hemel. Overal zien we de hemelwagens met vurige paarden en in de grootste hemelwagen troont Jezus als de opgestane Heer. En onze Koning doorklieft het luchtruim tussen hemel en aarde waar de machten en krachten wonen. Daar, in die tussensfeer, wonen de duivelen en demonen die Gods schepping verwoesten. Van daar uit beïnvloeden de machten en krachten de mensen op aarde. Ze houden mens en wereld gevangen in ongehoorzaamheid.

Maar, zo zegt vers 8: *als Hij opgevaren is, heeft Hij de gevangenis gevangen genomen.* Als een overwinnaar trekt Jezus in zijn strijdwagen op naar de hemelse gewesten. En alle machten, krachten, demonen en duivelen heeft Hij aan zijn strijdwagen gebonden.

Wat een heerlijk perspectief wordt ons hier voor ogen gehouden. Christus Jezus heeft alle macht en kracht onder zijn voeten gesteld. Zo hoog is Hij gestegen. De machten en krachten voeren nog wel achterhoedegevechten,

Inhoud

De gevangenis gevangen Drs. L.J. Vogelaar, Rotterdam	89
Wat is waarheid? (gedicht) Harmke van der Horst	90
Het Judasevangelie en de Da Vinci code (I) Moderne belangstelling voor gnostiek en fictie Dr. H. Klink, Hoornaar	91
Verslag van de conferentie van de kring van "Vrienden van dr. H.F. Kohlbrugge" Dr. M. Dubbelman, Rotterdam	93
Het belang van Kohlbrugges prediking voor onze tijd (I) T. van Es, Alblasserdam	95

Een woord van dr. W. Aalders

Waar vind ik mijn oriëntatie? Of: zoals een Griekse wijsgeer zei: "Geef mij een vast punt, waarop ik staan kan!" Dit vaste punt is te vinden... In de bijbelse geschiedenis!

maar hun spel is uit. Jezus is Koning. Christus regeert en bevrijdt. Voorgoed is Gods wereld weer overgegaan in Gods goede handen. Vanaf zijn machtige troon, vanuit zijn heerlijke overwinning vervult Christus alle dingen met zichzelf (vers 10). De hele kosmos wordt vervuld met zijn vrede en bevrijding. Halleluja.

Maar het perspectief vanuit vers 8 biedt ons nog meer. *Als Hij opgevaren is in de hoogte (...) heeft Hij de mensen gaven gegeven.* Opnieuw komt het beeld van die koning ons voor ogen. Als een overwinnaar keert Hij terug van het strijdtonel. De strijdwagens zitten vol met wat is buitgemaakt: wapens, kleren, eten en andere kostbaarheden. En als de koning thuis is, deelt hij royaal geschenken uit aan zijn onderdanen. Zodat het volk deelt in de verworven buit.

Zo is ook God die na de strijd met Israëls vijanden optrekt naar de tempelberg om gaven uit te delen. En zo is ook Christus die in triomf optrekt naar de hemel en van daar zijn gaven uitdeelt aan de gemeente. Opdat de gemeente deelt in de verworven buit. Opdat de gemeente deelt in de volheid van de overwinning.

Hoe overvloedig en gevarieerd zijn de gaven van de opgevaren Christus. Het zijn niet alleen de gaven van de ambten die Paulus hier expliciet noemt (vers 11). Het zijn ook niet alleen de 'bijzondere' gaven van de tongentaal, de profetie, de duiveluitdrijving of de genezing. Het zijn ook de gaven van de bijbeluitleg, het leiding geven, het gebed, de raadgeving, het 'moed inspreken', het praktisch een ander terzijde staan, goed kunnen luisteren of organiseren.

Hemelvaart verkondigt ons een opgevaren Christus die zich bekommert om de gemeente. Juist van een opgevaren Christus mogen we veel verwachten. Onze Heiland is ons daar in de hemel ten goede. Door zijn Heilige Geest giet Hij over ons zijn hemelse gaven uit

(Heidelbergse Catechismus zondag 18). Het is Pinksteren geworden!

Natuurlijk maken de gaven van Christus ons verantwoordelijk. Naar de mate van de gave van Christus (vers 7) hebben we de opdracht onze gaven te besteden tot eer van de opgevaren Christus. Maar laten we ons vooral concentreren op die uitdelende Jezus. Zijn overwinning op de machten en krachten, zijn gulle genadegiften staan garant voor het leven in de gemeente. Hij zal ervoor zorgen dat de gemeente doordrongen wordt met zijn liefde, zijn volheid en zijn overwinning. Want onze Heer en Heiland heeft hoge doelen. Vers 13-16 spreekt over eenheid in geloof, geestelijke volwassenheid, zuiverheid in de leer, groei in de liefde en een volgroeid lichaam. Op minder zet onze Heiland niet in. Dat zou tekort doen aan zijn overwinning.

De chaos en het rumoer in de kerk van Christus maken ons soms moedeloos. Maar we mogen ons laten bemoedigen door het evangelie van Hemelvaart en Pinksteren. Daarom zegt Hij: *als Hij opgevaren is in de hoogte, heeft Hij de gevangenis gevangen genomen en heeft de mensen gaven gegeven.*

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Drs. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout, Dr. M. Verduin en Ds. I. J. Wisse.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementsprijs: € 19,50 per jaar

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen
Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

WAT IS WAARHEID?

Bij de klaarheid
van 't
waarachtig Licht
wordt
mijn waarheid
tot on-klaarheid.
Wordt
mijn licht
tot duis'tre nacht.

Zijn mijn werken
soms de zonden
die U wonden,
omdat ik
Uw Werk
veracht?

Schenk Uw Geest,
dat die mij leidt
tot Uw Waarheid
in de klaarheid
van het
Licht der Eeuwigheid.

Harmke van der Horst

Het Judasevangelie en de Da Vinci code (I)

Moderne belangstelling voor gnostiek en fictie

De vaak op sensatie beluste media hebben de laatste maanden nogal wat aandacht geschonken aan twee nieuwsfeiten, te weten: de ontdekking van het zogenaamde Judasevangelie en de verfilming van het boek van Dan Brown, de *Da Vinci code*. Het Judasevangelie is een gnostisch 'evangeliegeschrift' uit de tweede eeuw na Christus. Het is te vergelijken met het Thomasevangelie, dat in december 1945 in het Egyptische plaatsje Nag Hammadi in een kruik op de begraafplaats van een tot ruïne vervallen klooster gevonden werd. Uit de literatuur van de vroege kerkvaders was het bestaan van de beide zogenaamde evangeliën bekend. De eigenlijke tekst van beide documenten was dat niet meer, tot de genoemde ontdekking in 1945.

Het Thomasevangelie is vooral aan de vergetelheid ontrukkt door prof. dr. G. Quispel. Quispel was een groot kenner van de gnostiek. In verband met het Judasevangelie is zijn leerling prof. dr. J. van Oort nogal in het nieuws gekomen. Van Oort liet zich enkele jaren geleden enigszins laatdunkend uit over het toen in bewerking zijnde Judasevangelie. Nu is dat anders

"Spannender dan de Da Vinci code"

Op de t.v. en in een enkele krant gaf prof. dr. J. van Oort aan dat het 'evangelie' uiterst interessant is en de ontdekking en ontcijfering ervan spannender dan de *Da Vinci code*. Hij liet daarbij in het midden of Judas nu de verrader was van Christus of niet. In het Judasevangelie is Judas dat namelijk niet. Integendeel: hij is de ingewijde, die Jezus het best begrepen heeft. Van Oort laat zien dat het opvallend is dat de door de kerk aanvaarde evangeliën voor het verraad van Judas het Griekse woord *paradidonai* gebruikt wordt, dat naast 'verraden' ook gewoon 'overleveren' kan betekenen. Een saillant detail, zo leek het, want *paradidonai* is dan vrij onschuldig. Wat hij er niet bij vermeldde is, dat in de canonieke evangeliën de context zondermeer aangeeft dat Jezus Christus door Judas verraden is. Wat te denken van de toelichting in het Evangelie dat de boze in Judas voer en wat te denken van zijn levenseinde... Het doet wel heel onwetenschappelijk aan om dan het woordje *paradidonai* in deze context niet te interpreteren als 'verraden'. Of het moest zijn dat prof. Van Oort suggereren wil dat de door de kerk erkende evangeliën Judas mogelijkere wijs tóch verkeerd hebben afgeschilderd en dat een vroegere tekst die men dan bewerkt heeft *paradidonai* in de

betekenis van 'overleveren' heeft. Dit laatste is wel zeer onwaarschijnlijk. In de loop van dit artikel zal duidelijk worden waarom het Judasevangelie in de schildering van Judas niet serieus genomen hoeft te worden.

Suggestief en intrigerend?

Nu gaat het mij in dit artikel vooral om het suggestieve van zowel de nieuwsgaring omtrent dit 'evangelie' als om het boek en de film over de *Da Vinci code*. Zowel in het boek van Dan Brown als in het Judasevangelie wordt een *geheime overlevering* verondersteld, die door de officiële christenheid verzwegen en weggeduwd zou zijn. De auteur van de *Da Vinci code* grijpt daarbij terug op een geheim huwelijk van Jezus met Maria Magdalena. Ook zij was een ingewijde, een gedachte die vooral populair gemaakt is door de Franse schrijver Ernest Renan in de 19e eeuw.

Voor veel mensen bevatten boeken en films en reportages als deze veel wat ze intrigeert. Over het Judasevangelie werd tot in *de Telegraaf* toe geschreven. Geen krant die er niet een artikel aan heeft gewijd. Het lijkt alsof men denkt: Nu komt eindelijk het echte verhaal bovendrijven! Het lijkt alsof men alom denkt dat de kerk in haar tekening en verkondiging van Christus verdacht moet worden van eenzijdigheid, van uitsluiting van anderen. Zij zou het 'werkelijke verhaal' verzwegen hebben. Dat het 'werkelijke verhaal' zeer onwaarschijnlijk is en aan elkaar hangt van veronderstellingen en fictie, lijkt niet zo belangrijk.

Het mysterieuze intrigeert op een of andere manier. Dit werd me meer dan ooit duidelijk toen wij, tien jaar geleden inmiddels, kampeerden in de buurt van Oxford. Onze burens kwamen er al vrij snel achter dat wij christen waren en de buurman knoopte er een gesprekje over aan. Zelf deed hij niets meer aan de kerk. Toen hij hoorde dat ik predikant was, vroeg hij mij met grote belangstelling naar de vondsten bij de Dode Zee en Nag Hammadi. Toen ik er iets over vertelde, stelde het hem zichtbaar teleur dat ze het Evangelie niet in diskrediet stelden. Wat hem trof, was dat ik niet erg onder de indruk bleek te zijn van joodse en gnostische gedachten, die hij 'erg interessant' vond. Een geheime leer in Hebreeuwse letters: het is allemaal spannend. Maar de bijbel, de kerkleer – daar weten we al wel van. Die hebben, zo lijkt het, hun tijd gehad. Die zijn niet enerverend genoeg.

De apostolische overlevering

En toch: die bijbel! Met wat voor recht is het dat wij de bijbel, de 'gewone' evangeliën stellen boven dat van Thomas en dat van Judas? Sterker, dat we niet onder de indruk kunnen raken van beide aan de vergetelheid ontrokke geschriften? Het valt niet moeilijk om daar een antwoord op te geven. Dat kan door te verwijzen naar wat in de Reformatie wel eens te weinig aandacht en waardering kreeg: *de apostolische successie*. Dat wil zeggen: de waardering voor het kanaal waarlangs de apostolische traditie is doorgegeven en is veilig gesteld.

Dat brengt ons terug naar de eerste en het begin van de tweede eeuw na Christus, de tijd van Paulus en Petrus, van Polycarpus en Papias, de tijd van Ignatius en Irenaeus. In die tijd van de apostelen en hun opvolgers beleefde niet alleen de kerk, maar ook de gnostiek een bloeiperiode. De gnostiek is een stroming die zich begon voor te doen al vóór onze jaartelling, wellicht van Joodse oorsprong, die zich voor een deel ook vermengde met het opkomende christendom. Vooral in de *tweede eeuw* waren er christenen die open stonden voor gnostische denkbeelden en deze koppelden aan het al dan niet zuiver overgeleverde christelijke geloof. Zij werden door verschillende kerkvaders bestreden. Maar het is duidelijk dat ook al éérder, nl. in de latere Nieuw-Testamentische geschriften, tegen gnostische ideeën stelling wordt genomen. Dat is het geval in de brief aan de Colossenzen, maar ook in de Johanneïsche brieven en in het Johannesevangelie. De kerk kreeg dus al in een vroeg stadium met gnostische stromingen te maken.

Nu was het voor latere geslachten niet gemakkelijk om de gnostiek te bestuderen. De eigenlijke gnostische geschriften waren eenvoudigweg niet meer te traceren, omdat ze in de loop der eeuwen verloren zijn gegaan. Dit bleef zo totdat enkele ervan in 1945 bij Nag Hammadi gevonden werden. Voor die tijd was er eigenlijk maar één geschrift waarin uitvoerig weergegeven werd wat de gnostici dachten, een uiterst waardevol geschrift van één van de kerkvaders: Irenaeus.

De grote betekenis van Irenaeus

Irenaeus leefde van ca. 125 tot 200. Hij was bisschop in Lyon. Eerst was hij er priester. In 176 maakte hij deel uit van een gezantschap naar Rome. Deze reis redde hem zijn leven, aangezien juist toen een hevige vervolging ingezet werd tegen de christenen, die ook bisschop Pothinus zijn leven kostte. Irenaeus werd verkozen tot zijn opvolger. Van oorsprong kwam Irenaeus uit Klein-Azië. Daar had hij als jonge man Polycarpus nog meegemaakt (gest. 155 na Chr.). Polycarpus was een directe leerling van de apostelen, o.a. van Johannes, en anderen die de apostelen nog gekend hadden.

Irenaeus kende de gnostische geschriften als geen ander. Hij moet zich er heel sterk in verdiept hebben, getuige zijn tientallen pagina's tellende gedetailleerde weergave van wat de verschillende gnostische sekten beweerden. Het valt niet uit te sluiten dat hij het Juda-sevangelie gekend heeft. In ieder geval weet hij van het bestaan ervan en van vele apocriefe evangeliën meer. Hij bestrijdt de gnostische denkbeelden echter *soeverein*. Hij doet dat met een beroep op de *authentieke, katholieke traditie van de kerk*, dat wil zeggen: de traditie van de apostelen en de presbyters. Vanzelfsprekend hecht hij het grootste belang aan hun verkondiging en geschriften: zij zijn immers de *directe getuigen* geweest van de Here Jezus Christus. Zij hebben Hem ontmoet en zijn met Hem opgetrokken. Zij werden door Hem geroepen om het Evangelie te verkondigen. En de belangrijkste onder hen waren Petrus, Johannes en Paulus. Zij arbeidden jarenlang in dienst van het Evangelie. Zij konden uit de eerste hand doorgegeven aan heel de gemeente wat Jezus Christus zowel gedaan als gezegd had. En bij het ouder worden hebben zij de zorg voor de gemeente toevertrouwd aan degenen die hun het naast stonden: *de presbyters*.

Over deze presbyters heeft dr. Aalders in zijn laatste boeken geschreven. Het zijn de directe opvolgers van de apostelen, die een vërreikend inzicht gekregen hebben in de rijkdom van de Persoon van Christus, Geestbegaafd, mannen die in de tijd dat de apostelen stierven of bij hun afwezigheid hun taak overnamen. Zij gaven leiding aan de gemeenten in een overgangstijd, de tijd dat duidelijk werd dat Christus' wederkomst nog op zich zou laten wachten en de vragen van de durende tijd op de gemeente afkwamen! Zij hebben in de geest van de apostelen de gemeente de weg gewezen, o.a. door de brief aan de Hebreëën.

De apostelen en de presbyters en hun gemeenten

Welnu, één van die presbyters was Polycarpus van Smyrna. Een ander was Clemens van Rome en een derde Ignatius van Antiochië, die zowel Petrus als Paulus nog had meegemaakt.

Efeze, Antiochië en Rome! In al deze gemeenten hadden de apostelen gearbeid, in zowel Rome als Antiochië waren dat Paulus en Petrus en in Efeze Paulus en Johannes. In deze steden waarin velen het Evangelie direct uit hun mond hadden gehoord, werden het Marcus-evangelie en het Mattheüs-evangelie en het Johannes-evangelie geschreven. Marcus in Rome, Mattheüs naar alle waarschijnlijkheid in Antiochië en het Johannes-evangelie in Efeze. Dan is er nog de persoon van Lucas, de leerling van Paulus, die ook in Antiochië geweest is. Er is zelfs veel voor te zeggen dat hij ervan

daan kwam en de opbloei van de gemeente van nabij heeft meegemaakt! In al deze steden kende men de Evangelieën: ze werden er of vervaardigd of, ondanks hun verscheidenheid, geaccepteerd. Men moest er dus wel van overtuigd zijn dat ze in overeenstemming waren met de mondelinge traditie van de apostelen.

Het was zelfs zo dat de schrijvers van de Evangelieën Christus persoonlijk hadden gekend. In het geval van het Marcus-evangelie gaat de inhoud ervan terug op de apostolische prediking van Petrus in Rome. Er is veel voor te zeggen dat de auteur van het Mattheüs-evangelie Mattheüs zelf is en de figuur van Johannes staat achter het evangelie naar zijn naam!

Voor wat betreft de presbyters: zij waren zeer nauw verbonden aan de apostelen. Wie daar een indruk van wil krijgen doet er goed aan Handelingen 19 te lezen,

waar Lucas het afscheid beschrijft dat Paulus neemt van de presbyters uit Efeze. Het is een ontroerende passage. Na hen de kudde van God aan te hebben bevolen, bindt Paulus hun op het hart om te waken voor de leer, aangezien er valse apostelen zullen komen die de kudde proberen te verleiden! Dan wordt hij onder veel tranen uitgeleide gedaan. Zo sterk was de band tussen Paulus en de presbyters!

Met een beroep op deze authentieke volgelingen van Christus, die Hem zelf ontmoet, of onder de beademing van de apostelen gestaan hebben, bestrijdt Irenaeus de gnostici, die vandaag ten onrechte zoveel aandacht krijgen. Waarom en hoe hij dat doet en wat dat voor ons betekent, bewaar ik voor het volgende nummer van *Ecclesia*.

Dr. M. Dubbelman, Rotterdam

Verlag van de conferentie van de kring van “Vrienden van dr. H.F. Kohlbrugge”

Zaterdag 13 mei 2006 vond de jaarlijkse conferentie van de vrienden van Kohlbrugge weer plaats. Locatie was nu niet de Jacobikerk in Utrecht, maar de Grote Kerk in Vianen en dat had alles te maken met het onderwerp van het ochtendreferaat: “Kohlbrugge eindelijk tóch op een Hervormde kansel”. Het was namelijk precies op die plek in Vianen waar Kohlbrugge voor het eerst (hij was toen al 53 jaar oud) preekte in een middagdienst in de Hervormde kerk. Vandaar dat de conferentiegangers nu hun auto parkeerden op de ruime parkeerplaats 200 meter van de kerk, of met de bus van Utrecht Centraal-station kwamen. Wat gelijk opviel was dat hoewel de kerk groot is, de luisteraars dicht rond het spreekgestoelte voor de kansel konden zitten. Omdat je vanwege deze opstelling slechts enkele meters van de spreker afzit, ontstond er een wat intiemere sfeer dan in de Jacobikerk.

Vanaf tien uur druppelden de eerste mensen binnen en begon een weerzien van veel oude bekenden. De boekentafel van de IZB en de heer Molenaar waren ook weer aanwezig. Om half elf heette de dagvoorzitter Mr. W. van Leussen iedereen welkom en hij sprak de wens uit dat de conferentie zou beantwoorden aan drie doelen: ontmoeting, bezinning en onderricht. Namens de Confessionele Vereniging was ds. D. van Duijvenbode als afgevaardigde aanwezig en namens de Gereformeerde Bond ds. R.H. Kieskamp. Na een korte Schriftlezing, meditatie, gebed en zang herdachten we hen die ons ontvielen. Sinds de laatste conferentie op zaterdag

9 april 2005 zijn, voor zover ons bekend, de hieronder volgende broeders en zusters uit onze vriendenkring weggenomen:

1. de heer C. Vervoorn te Wijk en Aalburg.
2. mevrouw M.P. van den Berg te Leiden.
3. de heer ds. W.F. Teekens te Nieuwe Pekela.
4. mevrouw E. van Haasen-Deur te den Haag.
5. mevrouw N. Burghout te Nieuw Vennepe.
6. de heer prof. dr. M.J.G. van der Velden te Utrecht.
7. de heer J. van den Tol te Dordrecht.
8. mevrouw M. Middelkoop-Theunisse te Dordrecht.
9. mevrouw I. van der Leeden-Trouw te Apeldoorn.
10. mevrouw M. de Bijl-Spaargaren te Bruchem.
11. de heer W.M. Damsteeg te Capelle aan den IJssel.
12. de heer H. Plekkringa te Groningen.
13. mevrouw A.D. Ooms-Slob te Ameide.
14. de heer M. de Bijl te Bruchem.
15. de heer dr. W. Aalders te Bussum.
16. de heer H.J.J. van den Berg te Woubrugge.
17. mevrouw J. van Niftrik-van Egmond te Rijnsburg.
18. de heer J.B. den Boer te Amersfoort.
19. de heer J.H. Doeser te Zwolle.
20. de heer B. Buurman te Klaaswaal.
21. de heer C.J. Neels te Ameide.
22. de heer J.C. van Schaik te Apeldoorn.
23. de heer J. van Kampen te Bennekom.
24. de heer ds. P.W. Spruijt te Amsterdam.
25. de heer J. Koppejan te Middelburg.

De herdenking werd afgesloten met het zingen van Gezang 409.

Dit jaar werd ook de naam genoemd van onze oud-redacteur dr. W. Aalders. Hij kwam meestal samen met zijn dochter Marijke naar het middagedeelte van de conferentie en vorig jaar op de conferentie voerde hij nog het woord... Toen ik in 1996 voor het eerst naar de conferentie kwam, was hij ook aanwezig en mengde hij zich vol vuur in de discussie. Ik vond dat toen bijzonder interessant en het gaf mij het gevoel dat theologie toch niet zo vrijblijvend en vaag is als ik toen op de universiteit kreeg voorgeschoteld. Toen die dag, 10 jaar geleden, had ik wel het gevoel dat hij volgend jaar vanwege zijn hoge leeftijd niet meer aanwezig zou zijn. Tegen mijn verwachting in, is hij uiteindelijk toch nog vele jaren mogen komen, maar nu moesten we zijn verschijning in Vianen toch missen.

Vervolgens begon Ds. L.J. Geluk aan zijn 46 minuten durend referaat over: *"Kohlbrugge, 150 jaar geleden voor het eerst op de kansel van de hervormde kerk"*. Het referaat liet zich horen als een spannende, maar buitengewoon tragische roman. Wanneer het inderdaad geen feit, maar fictie was geweest, dan zou de kritiek van een recensent hebben kunnen luiden dat de schrijver de romanfiguur te veel tegenslag zou laten beleven, met als gevolg dat het verhaal zijn geloofwaardigheid verliest. De strekking van het verhaal is waarschijnlijk bekend. Kohlbrugge, dan nog behorend bij de hersteld Lutherse kerk, heeft kritiek op één van haar predikanten. Hierdoor raakt Kohlbrugge in discrediet en na verloop van tijd wil hij overgaan tot de hervormde kerk. Dan ontstaat er echter een steekspel waar Kohlbrugge het slachtoffer van wordt. De Hervormde Kerk vraagt een bewijs van goed gedrag, maar de Hersteld Lutherse kerk wil deze niet afgeven. Uiteindelijk belandt Kohlbrugge in de Nederländisch Reformierte Gemeinde in Elberfeld en worden zijn preken en geschriften veelvuldig in Nederland uitgegeven en gelezen. Hij wordt in Nederland bekend en geliefd als prediker, hoewel hij niet bevoegd is om voor te gaan in zijn geliefde Hervormde Kerk. Ds. Geluk schetste op boeiende wijze alle mislukte pogingen van verschillende mensen (tot en met brieven naar koning Willem III) om Kohlbrugge te rehabiliteren. Tenenkrommend is het tekort aan moed van verschillende mensen binnen de Hervormde kerk, met als hoogtepunt (of dieptepunt) de uitspraak van de president van het Noord-Hollands kerkbestuur om Kohlbrugge buiten de kerk te houden. Hij had Kohlbrugge "het uitvaagsel van de Lutherse Kerk genoemd" en de bekende woorden gesproken: "Mijnheer! wij moeten rust hebben in onze Kerk, rust moeten wij hebben!!"

Tegelijkertijd roept dit kerkelijk gedrag ook op tot

zelfonderzoek, want hoe zullen over 150 jaar de mensen over ons gedrag spreken? Zijn er op dit moment geen dingen, of personen die wij over het hoofd zien en waarvoor wij onze nek niet durven uitsteken? De geschiedenis leert immers dat bepaald gedrag en bepaalde patronen zich steeds weer herhalen. Pas in 1856 heeft uiteindelijk Ds. G. van Duyl uit Vianen de moed om zijn preekstoel voor een middagdienst af te staan aan Kohlbrugge. Hoewel Kohlbrugge daar zeer naar had uitgezien, wordt de dag echter overschaduwd door het feit dat zijn zoon Gerrit, die in Vianen woonde, rond die tijd zeer ernstige en blijvende psychische klachten ontwikkelt. Ook dit was één van de beproevingen van Kohlbrugge.

Tijdens de vragen ging Ds. Geluk verder in op een saillant detail dat hij ook al aanhaalde in zijn referaat: "Wie heeft eigenlijk Kohlbrugge tot predikant bevestigd?" (ds. Geluk merkte op dat dezelfde vraag ook voor Calvijn gold). Geen van de predikanten van de omliggende gemeenten wilde Kohlbrugge inzegenen en daarom werd hij uiteindelijk bevestigd door de ouderlingen van de Nederländisch Reformierte Gemeinde in Elberfeld. Het is niet onwaarschijnlijk dat deze al ouderling waren in een eerdere kerk. De koning van Pruisen, Frederik Willem III, had namelijk voor zijn rijk een samengaan van de Lutherse en Hervormde Kerken bevolen. Dit had onder meer tot gevolg dat er één en dezelfde liturgie moest komen die meer Luthers dan Gereformeerd was (de "Agende"). Op veel plaatsen was daartegen verzet en in die situatie ontstond de gemeente waar Kohlbrugge later predikant van zou worden. Als de ouderlingen die Kohlbrugge bevestigden dit ook al waren in de eerdere hervormde gemeente, dan zou dat de bevestiging wel meer wettig maken. Niet volledig wettig, want predikanten hoorden volgens de kerkorde door predikanten bevestigd te worden.

Tenslotte deed onze administratrice mevrouw G.M. van Ommen-Middelkoop enkele medelingen en kondigde zij de collecte aan die € 525,93 opbracht. De dagvoorzitter sloot de vergadering en er was een pauze waarin veel mensen even een kijkje gingen nemen in het historische Vianen.

Om twee uur precies begon het middagedeelte van de conferentie. De hoofdredacteur van Ecclesia, dr. H. Klink, hield een referaat met als titel: *"Europa en de Islam"*. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat iemand van *Kein Anderes Evangelium* iets zouden vertellen over de kerkelijke situatie in Duitsland. Maar doordat de datum van de conferentie veranderd moest worden, bleek dit niet mogelijk. Gelukkig was dr. Klink bereid om in te vallen en over dit beladen onderwerp een lezing te houden. De lezing schetste de ontmoeting, of eigenlijk

confrontatie tussen het Westen en de islam vanaf haar begintijd tot op het heden. Veel artikelen over de islam richten zich met name op het heden, maar deze historische benadering van dr. Klink heeft het voordeel dat je de problemen met de islam die vandaag de dag heersen in een breder perspectief kunt plaatsen. Hierdoor kan een beter inzicht verkregen worden in de hedendaagse botsing tussen de beschavingen van het westen en de wereld van de islam. Veel kwam naar voren tijdens de lezing, een paar dingen zal ik slechts aanhalen. Interessant was het feit dat de koloniale westerse machten haar invloed op de moslimlanden wilden uitbreiden door het geven van onderwijs. Echter, juist het doorgeven van bepaalde seculiere denkbeelden (de nadruk op emancipatie, het westerse individualisme en de ideeën van de Verlichting en de Franse Revolutie) leidden tot veel onrust. Immers, als het volk zichzelf moest regeren, als de vorsten niet door God waren gegeven en als niet de overheid maar het volk zelf soeverein, wat gaf het westen dan het recht om de islamitische wereld te overheersen? Daarnaast was het ook het westen dat in de wereld van de islam seculiere nationale staten creëerde. Dat was een vreemde eend in de bijt, want strikt genomen kent de islam de staat niet, tenzij als geloofsgemeenschap. Met alle gevolgen van dien. Het verzet van radicale islamiti-

sche groepen tegen hun eigen regering (o.a. in Egypte) en de strijd om de sharia (de islamitische wetgeving) in te voeren, gaat daarop terug! Verder werden nog boeiende dingen aangehaald uit een boek van een Duitse zendeling Karl Pfander, die jarenlang het Evangelie uitdroeg in de moslimwereld. Het doel van dit boek was om moslims zo objectief mogelijk het verschil in karakter en de daden van Jezus en Mohammed duidelijk te maken. Treffend, maar ook schokkend zijn de verschillen tussen de twee, maar ik zal verder niet ingaan op de lezing, omdat deze binnen enkele afleveringen in *Ecclesia* zal worden afgedrukt.

Al met al een boeiende dag die stof gaf tot nadenken. Een predikant opperde tijdens de pauze dat de conferentie bij uitstek geschikt is voor bijvoorbeeld een kerkenraadsdag. Tijdens de conferentie waren er ook veel positieve geluiden over de locatie. Misschien zijn deze aanleiding om volgend jaar de conferentie weer in Vianen te houden. Nadeel is wel dat de kerk met openbaar vervoer minder goed te bereiken is dan bijvoorbeeld de Jacobikerk. Heeft u hier opmerkingen of vragen over, dan kunt u deze eventueel via onze website aan ons doorgeven (www.ecclesianet.nl). Uw opmerkingen zullen dan besproken worden in de komende bestuursvergadering.

T. van Es, Alblasserdam

Het belang van Kohlbrugges prediking voor onze tijd (I)

29 juni 2006 is het 150 jaar geleden dat Dr. H.F. Kohlbrugge voor het eerst in Nederland op de kansel van een Hervormde kerk stond. De toenmalige predikant van Vianen, ds. G. van Duijl, heeft de moed gehad om, 82 jaar oud zijnde, de tegenwerkingen van de kant van de synode te trotseren. Kohlbrugge preekte toen maar liefst twee uur lang over Genesis 3. Deze schijnbaar onbeduidende gebeurtenis is evenwel van grote betekenis voor Kohlbrugge geweest, maar niet minder voor Nederland! Want het classicaal bestuur van Gouda had in de weken daarna de kerkenraad van Vianen ter verantwoording geroepen. De kwestie kwam tenslotte aan de orde op een vergadering van de Algemene Synode, welke erkende, dat er juist was gehandeld nu ds. van Duijl officieel met toestemming van de kerkenraad Kohlbrugge had gevraagd in Vianen te willen voorgaan. Zo werd de weg geopend voor andere gemeenten in ons land om Kohlbrugge te vragen. Daar werd in de volgende jaren veelvuldig gebruik van gemaakt. Zo werd aan de chris-

tenen in Nederland gelegenheid gegeven Kohlbrugges prediking, die zij al uit zijn uitgegeven preken hadden leren waarderen, nu persoonlijk te kunnen horen. De verbinding met Nederland, door Kohlbrugge zo vurig gewenst, werd daardoor sterker.

Maar wat is nu het belang van deze prediking voor ons? Wat maakte (en maakt) Kohlbrugge nu zo 'speciaal'? Wel, wie zich door zijn prediking voelt aangesproken, weet dit misschien niet meteen onder woorden te brengen, maar na enig nadenken zal men moeten zeggen: het is de diepe eerbied voor de Schrift. Kohlbrugge boog voor de woorden van de Schrift; hij geloofde deze van kافت tot kافت Gods Woord te zijn. Hij wilde leerling van Gods Geest zijn. Hij geloofde dat de Bijbel onder leiding van de Heilige Geest ontstaan was, maar evengoed wist hij zich onmachtig om de Bijbel te kunnen verstaan zonder de doorgaande werking en leiding van diezelfde Geest. Kohlbrugge had zo'n ontzag voor de Schrift, dat hij zich ootmoedig neerlegde bij de woorden

daarvan. En dat maakt hem nu juist zo speciaal. Kohlbrugge wilde niet een systeem over de Bijbel leggen, hij wilde deze niet meteen met een dogmatische bril lezen, maar trachtte in zijn hele leven door intensief taalkundig onderzoek de ware inhoud daarvan te verstaan. En zo kwam hij tot verklaringen die soms op gespannen voet leken te staan met de gereformeerde belijdenisgeschriften, zoals bijvoorbeeld de vleeswording van het Woord. "Kohlbrugge heeft in zijn prediking en in zijn geschriften grote nadruk gelegd op de menselijke natuur van onze Heere Jezus Christus, op de vleeswording des Woords. Het was hem erom te doen, duidelijk te doen uitkomen, hoe Hij uitgenomen de zonde Zijn broederen in alles gelijk geworden is. Zover is Kohlbrugge daarin gegaan, dat hij in dezen verschillende keren is beschuldigd van ketterij," aldus dr. J.C.S. Locher¹. Zo verging het hem onder andere ook met zijn leer van de heiliging en zijn bijzondere opvatting van de Wet als belofte.

Maar het zijn *juist deze*, en ik zeg het nogmaals, het zijn *juist deze* uitleggingen van Kohlbrugge, die voor een aangevochten ziel zo heilzaam zijn gebleken. Waar wij zegen op zijn preken hebben ondervonden, daar hebben wij moeten leren inzien dat al ons vermeende weten en kennen eraan moet en onze geestelijke eigendunk een geweldige knauw heeft gekregen, als wij merken dat de Bijbel ons zo eenvoudig iets voorhoudt en wij dit niet geloven zoals het er staat. Waar wij dit wel doen, daar komt ons de verklaring en leer van Kohlbrugge ineens niet meer zo vreemd, zo dubbelzinnig voor. Ik wil het belang van deze aspecten van de prediking van Kohlbrugge aantonen door een viertal punten te behandelen en trachten kort uit te leggen wat Kohlbrugge leerde over:

1. De onderste weg, die wij moeten bewandelen,
2. de vleeswording van Christus,
3. het geloof van Christus,
4. de heerlijkheid van Zijn gemeente hier op aarde.

1. De onderste weg

Kohlbrugge heeft in zijn opvatting over het Beeld Gods duidelijk laten zien dat het in de staat der rechtheid alles vrede was omdat God voor het heil zorgde en Adam en Eva door Zijn Geest leidde. Dat alles zijn wij door de zondeval kwijtgeraakt, want nu geloven wij van nature God niet omdat wij buiten Zijn gemeenschap staan. Daar heerst ongelof, dood, duisternis, afgunst, het als God willen zijn, dus God niet als Heere boven ons dulden. In de wedergeboorte zorgt God ervoor dat het weer wordt zoals Hij het bedoeld heeft. Dan wil de gelovige niet anders meer dan wat God wil. Dan wil hij ook naar al de geboden van God leven. Maar dan wil hij dat ook niet in eigen kracht ter hand nemen, maar hij verwacht het van de leiding van de Heilige Geest, opdat

Die hem in al de waarheid zal leiden. Dat is bij Kohlbrugge een van de belangrijkste gegevens in zijn prediking. Telkens wijst hij erop dat wij ook na ontvangen genade vleeselijk zijn en dat tot onze dood toe zullen blijven. Gods Geest, Die in de gelovigen werkt, strijdt dan tegen het vlees om ons in het rechte spoor te houden. De gelovigen mogen dit bij ervaring weten en onderkennen en dat gegeven maakt hen ootmoedig. Zij weten dat er in hen, dat is, in hun vlees geen goed woont. En toch ontkennen zij ook niet hun liefde tot God en Zijn heilige Wet. Daarom dringt Kohlbrugge zo vaak aan op een ootmoedige wandel voor het aangezicht des Heeren. Want als bij ons het vlees zich zodanig roert, dat wij ons weer gaan verheffen, om zelf op de troon te gaan zitten en God eraf te stoten, dan is daar Kohlbrugge die ons ontmaskert en weer op onze plaats zet. Hij wijst ons op ons arglistig hart, op zaken die wij vaak niet eens wisten zonde te zijn. Hij laat zien dat het voor ons beter is 'de onderste weg te bewandelen', een weg, die door de diepte gaat, maar die zo laag moet zijn om God Koning over ons te laten zijn. In die laagte zijn wij op onze plaats en zeggen wij: 'Spreek Heere, want Uw knecht hoort.' Of we zeggen met Maria: 'Zie de dienstmaagd des Heeren, mij geschiede naar Uw Woord'.

Denk niet dat Kohlbrugge deze dingen zegt vanuit een geestelijke hoogte. Hij was hierin een echte zielszorger. Hij wist zelf zijn plaats tegenover zijn Schepper en stond daarom naast de andere zondaren. De predikanten wisten elkaar in vroeger eeuwen soms protserige benamingen aan te meten zoals 'Priesterkoningen, Guldenmonden, Platoos in betogen, kroonjuwelen in de kroon des Heeren'. Anderen spraken juist tegengesteld, zij noemden zich: 'wormen, madezakken of slyck en modder.' Kohlbrugge had al deze benamingen niet nodig, hij vond dat de predikanten zondaars onder de zondaren moeten zijn. Zo was hij zelf ook: 'Kohlbrugge stond eigenlijk gezegd niet zo zeer op de hoogte, het toppunt wat het geloof betreft, maar eerder in de diepte, "een zekere deemoedigheid en vrees, om zich het heil toe te eigenen".² Voor zichzelf gold: "Hij is wel een arme, arme zondaar en kan zichzelf van u allen het minst helpen, maar één ding doet hij: hij gaat voortdurend bedelen bij de Bron en daaruit ontvangt hij troost, allereerst voor zichzelf, en zo dan ook, waar het toch om gaat, troost voor u allen".³

- 1 Dr. J.C.S. Locher in zijn *Woord vooraf* in: H.F. Kohlbrugge, *Over de Godheid van Christus*, Amsterdam 1940, blz. 7. Locher heeft dit geschrift uitgegeven naar een getypte versie. Deze is in mijn bezit.
- 2 Th. J. Locher in een brief aan E. Böhl d.d. 29 juli 1875. (met dank aan Prof. dr. W. Balke)
- 3 Kohlbrugge over zichzelf, in een brief d.d. 7 juni 1871. Zie schutblad *Bedelen bij de Bron* van dr. A. de Reuver.